

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

1 Ex ista causa multis licet arma movere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

775
 cium est, Episcopum sacerdotem vel clericum se proficere, & contraria huic ordini operari.
 ¶ Diaboli] In codice Vaticano, ubi hic sermo habetur, sequuntur haec, quia non solum mendax est, sed etiam & pater, & inventor ipsius mendacii est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicitas mendacium est. Ergo non solum, &c.

C. XXI. ¶ Quoties sermo malus de ore nostro procedat.

Item Hieronymus in c. 4. epist. ad Ephefos.
 Quoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non convenit audientibus, aut toties sermo malus prodegit de ore nostro ad destructionem eorum qui audiunt. Consideremus itaque quid loquamur: quia pro omni otioso verbo reddiduri sumus rationem in die iudicii.

7 pars. Juramentum verò clericus laico prestare non debet.
 C. XXII. ¶ Cuiquam laico clericus nihil iurare praesumat.

Unde in Rhemeni concilio legitur.
 Nullus a ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quidquam super sacrosancta Evangelia iurare praesumat: sed simpliciter cum veritate & puritate dicat, est, est, non, non. Sed si est aliquid, quod sibi obijciatur, prout iudicaverint, qui eisdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

¶ Obijciatur. Apud Burchardum & Ivoem sequitur, ad Episcopum, in cuius territorio est, deferatur; & iuxta id, quod illi, qui eisdem sunt ordinis, iudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.

¶ Episcopo similiter clericus juramentum prestare non debet, nisi forte in causa ecclesiae procuratorem committit.

C. XXIII. ¶ De eodem.

Unde Urbanus II. ait.
 Nullus a Episcopos clericos suos, nisi forte quibus ecclesiasticum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi iurare compellat.

¶ In aliquot vetustis exemplaribus finis huius causa est in verbis, expurgetur, absunt autem haec verba, & sequens caput, nullus. In ivo autem non modo ista habentur, sed etiam caput primum de juramento calanniae, & constitutio nova Henrici.

CAUSA XXIII.

Vidam Episcopos cum plebe sibi commissam haeresim lapsi sunt, circumadiacentes catholicos minus & cruciatibus ad haeresim compellere coeperunt: quo comperto, Apostolicus catholicis Episcopis circumadiacentium regionum, qui ab Imperatore civilem jurisdictionem acceperant, imperavit, ut catholicos ab haereticis defenderent, & quibus modis possent, eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi haec mandata Apostolica recipientes, convocati militibus, aperit, & per insidias contra haereticos pugnare coeperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, alius, rebus suis ecclesiasticis, expoliatis, alius carere & ergastulo reclusis, ad unitatem catholicam fidei casti redierunt.

1. Hic primum quaeritur, an militare peccatum sit.
2. Secundo, quod bellum sit iustum, & quomodo a filio Israel iusta bella gerantur.
3. Tertio, an iniuria factorum armis sit propulsanda.
4. Quarto, an vindicta sit inferenda.
5. Quinto, an sit peccatum iudicis, vel ministro reos occidere.
6. Sexto, an mali sint cogendi ad bonum.
7. Septimo, an haereticis suis & ecclesiae rebus sine expoliandi, & qui possidet ab haereticis ablati, an dicatur possidere aliena.
8. Octavo, an Episcopi, vel quibuslibet clericis sua liceat auctoritate, vel Apostolice, vel Imperatoris praecocepto arma movere.

a Burch. 4. 2. c. 117. f. 100 p. 6. c. 233. Rom. 1. 3. c. 11. b Extr. de iurjur. c. nullus. c. al. Apostolica. d. al. sine Imperatoris.

QUESTIO I.

776
 Quid militare alium videtur ab Evangelica doctrina hinc videtur posse probari, quatenus militum velorum iuriam propulsanda, vel propter venditiam inferendam est iustitia: iniuria autem vel à propriis personis, vel à vicinis, quod utrumque Evangelica lege prohibetur. Ceterum dicitur: a [Si quis te percussit in unam maxillam, praesto alteram] & iterum: [Qui angariaverit te mille passus, calcabis eo duo millia.] Item cum Apostolus dicat: b [Non vos defendentes, charissimi, sed date locum ira:] quid aliud prohibetur, quam propria persona iniuriam repellere? ¶ Item, cum de gladio magistrum defendente, Christus dixerit: c [Converte gladium tuum in vaginam: an putas quia non possum regere pacatum unum, & exhibebis mihi plus quam duodecim legiones Anglorum?] denique sicut de B. Andrea legitur, d, cum fure concussus prolorum, ut de manibus iniqui iudicis eum eriperet, & ad nocentis illius defenderet, ipse contra & excepto & verberationem decens, rogabat eum suum martyrium impedire: quod si licet, moveretur, quam sicut propria, ita & factorem ipsius propter tolerare, nec ad arma concurrere, sed coram excepto ad iudicium ferenda animus preparare? ¶ Item, cum in proverbio dicitur: e [Alibi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.] item cum in Evangelio dicatur f [Nolite iudicare, & non iudicabimini.] Item, g cum paternitas dicat sermo volentibus videtur: h [Sinite utraque crescere usque ad messem: & vos dicite messoribus, colligite thalamum, & alligato in fasciculos ad combendum.] ¶ Item cum Rex ille, qui iustitiam fecerat in iudicio exercitibus suis, angelorum videntes, dicitur per dicitur in prophetarum & Apostolorum, qui vocati ad iudicium non confiterentur credendo: item cum Paulus Apostolus dicit verbum ad Romanos: h [Nolite iudicare invicem.] Item: [Unusquisque iudicet alterum servum & suo Domino fiat, aut calce, utrumque, sive mortuus, Dominus sanus. In hoc enim certum verum est, & resurrexit, ut & vivorem, & mortuum dominum.] In his omnibus quid aliud praecipitur, quam ut venditiam inferentium dicitur referretur exanimi? Cum ergo, ut supra dicitur, militiam videatur instituta vel ob iniuriam propulsandam, vel ad dicitur inferendam, utrumque autem legi Evangelicae praecocepto apparet, quod militare peccatum est.

¶ In proverbis] Sententia illa sicut quidem pro loco usurpata: sed non habetur in libro Proverborum. Apud B. Paulo ad Rom. cap. 12. (coniunctum cum alia sententia in eodem verbis, & ad Hebraeos 10. Dicitur. 2. 32.) In Cantico, sic forsan dicitur est ultio, & ego retribuam.

C. L. ¶ Bella carnalia bellorum spiritualium signum gerunt.
 Hinc etiam Gregorius ait i.

¶ In bella ista carnalia figuram bellorum spiritualium gerent, nunquam, ut opinor, iudicaverit bellorum libri discipulis Christi, qui venit pacem docere legendi in ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. ¶ Quia enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quae dicitur ab Iesu: [Pacem & meam do vobis, pacem meam relinquo vobis:] & quibus per Apostolum i [Inquit, & dicitur: [Non vosmetipsos vindicantes, sed iniuriam accipite, & magis fraudem patimini?] Videtur denique sciens, Apostolus nulla nobis iam ultra bella esse carnaliter peragenda, sed animae certamina contra spirituales adversarios desudanda, velut magister in litiae, praecoceptum dat militibus Christi, dicens: [Habete vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.]

a Math. 5. b Roman. 12. c Math. 26. d Ieremias 49. e Deuteron. 32. Roman. 12. f Math. 27. g Ieremias 49. h Roman. 12. i Origenesi homilia 11. super Iosue. k 1. Corinth. 6.

*De re militari. Precepta patientia non tam ostentatione
operis quam preparationis cordis sunt retinenda.*
C. II. ¶ Precepta patientia, virtute animi, non
ostentatione corporis servanda sunt.
*De Augustinus ait in sermone de puero
Cautivitate.*

¶ *Patentia* debet esse homo iustus & pius patienter
etiam malitiam sustinere, quos fieri bonos quæritur
nonne opotius crescat bonorum, non ut pari malitia se
corpore numero addat malorum. Denique ista præce-
pta magis ad preparationem cordis, quam intus est, pertine-
nt, quam ad opus quod in aperto fit (ut teneatur in secre-
to) patientia cum benevolentia, in manifesto autem
est, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene vel-
le debemus. ¶ Hinc liquido ostenditur, quod ipse
Dominus bellis, exemplum singulare patientia, cum per-
tinetur in faciem, respondit: [Si e male dixi, expro-
bale malo: si autem bene, quid me cædis?] Nequa-
quam tunc præceptum suum, si verba intueamur, imple-
re. Neque enim præbit percutienti alteram partem,
sed quæ prohibuit, ne qui fecerat injuriam, augetet. Et
namque veniat non solum percuti in faciem, ve-
rumtamen pro his quoque, a quibus hæc patiebatur, cru-
deliter occidit, pro quibus ait in cruce pendens, [Pater
dimitte illis, qui nesciunt quid faciunt.] ¶ Nec Paulus
quidem, ubi tunc ipse petentibus in faciem, dixit principi
Cæsari: [Percutiet te Deus pariter dealbate: fe-
derate me secundum legem, & contra legem jubes
percutere?] Et cum à circumstantibus diceretur: [In-
venire nos principes sacerdotum?] Irridens f eos ad-
versum jam dæmoniorum esse adventu Christi parietem de-
clatans, hoc est, hypocritam sacerdoti iudæorum. Ait
quoque, [Melius fratres, quia princeps est. Scriptum
est enim, Principi populi tui non maledices.] cum
prohibebat, qui in eodem populo creverat, atque b
iustitiam crucis, illum principem sacerdotum ne-
quitate, nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo
vultu respicere. Sunt ergo ista præcepta pacien-
tia, ut in oreis preparatione retinenda: ipsaque
reprehensio reddat malum pro malo, semper in
voluntate complenda est. ¶ Agenda sunt autem mul-
ta, quæ in omni benigna quadam asperitate pleben-
dam, ut in omni utilitati consulendum est, quam vo-
luntate respiciat. Nam in corripiendo filio, quamlibet
esse, ut in omni profecto amor paternus amittitur. Fit
autem ordo solus & doleat, quia etiam invitum videtur
debetur. ¶ Ac per hoc si terrena ista republi-
ca præcepta Christiana custodiant, & ipsa bella sine bene-
volentia non gerentur, ut ad pietatis, iustitiæque pacifi-
cam societatem vultu facilius consulatur. Nam cui li-
centia impunitatis accipitur, utiliter vincitur: quoniam ni-
hil aliud facilius peccantium, quam poenalis nu-
meri poenitentia, & mala voluntas, velut hostis interior,
interior de parte potest. ¶ Nam si Christiana discipuli-
tatis peccatorum Evangelio diceretur, ut abicerent ar-
mas, [Neminem i concussistis: nulli i calumniam
fecistis: sufficit vobis stipendium vestra.] Quibus pro-
prium stipendium sufficere debere præcepit, militare uti-
que non prohibuit.

¶ *De re militari. Augustinus. Poly. non affert auctorem. Ha-*
c. Poly. l. 7. tit. 12. c. 1. Non erat hic facien-
dum, a. Luc. 2. c. 1. Luc. 2. c. 1. Luc. 2. c. 1.
c. Luc. 2. c. 1. Luc. 2. c. 1. Luc. 2. c. 1.

betur autem in epist. 1. Aug. ad Marcellinum.
¶ Nulli [Repositus est integer locus Evangelii, ut est in
ipsa epistola, & lib. 21. contra Faustum, c. 74. Antea erat, con-
tenti estote stipendiis vestris.]
C. III. ¶ In bellicis armis militet Deo pla-
cere possunt.

Item ejusdem ad Bonifacium, epist. 207.
¶ Noli a existimare neminem Deo placere posse, qui
in armis bellicis militat. In his erat sanctus David,
cui Dominus tam magnam perhibuit testimonium. In
his etiam plurimi illius temporis iusti. In his erat & il-
le Centurio, qui Domino dixit: b [Non sum dignus, ut
intres sub tectum meum.] & infra. ¶ Hoc ergo primùm
cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam
ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis i de
dono Dei non facere contra Deum. Fides enim quan-
do promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem
bellum geritur: quanto magis amico, pro quo pugnatur.
Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut li-
beret Deus à necessitate, & conservet in pace. Non e-
nim pax quaeritur, ut bellum excitetur: sed bellum gerit-
ur, ut pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus,
ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem & vincendo
perducas. [Beati enim pacifici (ait Dominus) quia filii
Dei vocabuntur.] Si autem pax humana tam dulcis est
pro temporalis salute mortalium, quanto est dulcior pace
divina pro æterna salute Angelorum? Itaque hostem
pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut re-
bellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel cap-
to misericordia iam debetur, maxime in quo pacis per-
turbatio non timetur.

¶ *¶ Sic enim cogitabis] Antea legitur, Sic enim co-
gitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. Emen-
datum est & hoc & multa alia ex originali.*
C. IV. ¶ *¶ Quæ sunt in bello iure reprehendenda.*
*Item ejusdem contra Manichæos, [id est] libro 22. con-
tra Faustum, cap. 74. & 75.]*
¶ Videtur in bello: An qui moritur quando-
que moritur, ut dominetur d in pace victum?
Hoc reprehendere timidum est, non religiosorum.
Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus at-
que implacabilis animus, feritas rebellandi, libido domi-
nandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis iure culpantur.
Quæ plerumque ut etiam iure puniantur, ad-
versus violentiam resistendum (sive Deo, sive aliquo legi-
timo imperio iubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur
à bonis: cum in eo humanarum rerum ordine inven-
iuntur, ubi eos vel iudicium, vel in talibus obe-
dire iustè ordo ipse constringit. Vnde i neque Ioan-
nes e ab armis iubet discedere milites: & Christus f tri-
buta Cæsari monet reddi, quia propter bella necessaria
militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis
mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipien-
di belli auctoritas atque consilium apud principes sit. &
infra. ¶ Sed si humana cupiditate bellum geritur, non no-
ceat sanctis, in g quos non habet quisquam potestatem,
nisi desuper datam. Non b enim est potestas, nisi à
Deo, sive iubente, sive sinente. Ergo vir iustus, si fortè
sub Rege, homine etiam sacrilego, militet, rectè potest
illo iubente bellare, si vice s pacis ordinem servans,
quod à sibi iubetur, vel non esse contra Dei præceptum,
certum est, vel utrum sit, certum non est; ita ut facta esse
reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem
militem offendat ordo serviendi.
¶ *¶ Vnde neque] Hinc usque ad vers. ordo. Gratianus
summam tenuit sententiam B. Augustini, quæ ab eo copio-*
a Poly. l. 7. tit. 12. c. 1. b Matt. 23. c. 1. d Luc. 23. c. 1.
c al. mutatem. d al. demerit. Pan. l. 1. c. 45. e Luc. 23. c. 1.
f Matth. 22. g Ioan. 19. h Rom. 2. i al. quæst. 107. g.
k al. cui quod iubetur.

suu & clarius exponitur: sicut etiam a vers. sed si humana usq. ad vers. Non enim.

C. V. *g* Militare non est peccatum. Item ejusdem in libro de verbis Domini, tractatus sive sermo 19.

Militare a non est delictum, sed propter pradam militaria peccatum est: nec republicam gerere criminiosum est, sed ided gerere b republicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentia quadam militibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quantur, prado egraffentur. Ita infra. *¶* Dicit ipse Dominus, d. [Reddite quae Dei sunt, Deo, & quae Caesaris, Caesari.] Igitur, quod Caesar praecepit, ferendum est: quod Imperator iudicat, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum pradam exaltiores accumulunt. Item infra. *¶* [Interrogaverunt Joannem & milites: Quid faciemus & nos?] At e illis Joannes, neminem concutiat, neque calumniam faciat, sed contenti estote stipendiis vestris.] Hic jam cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur: sed quisquis militia suae cingulo utitur, dignitas suae miles ascribitur: atque ideo haec contentus potest dici (verbi gratia) militibus, protectoribus, cumditque rectoribus. Quicunque sibi stipendia publicè decreta conseruit, si amplius querit, tanquam calumniator & conculsor Joannis sententia condemnatur.

C. VI. *g* Paecato sunt bella, quae geruntur, ut mali coequantur, boni subvertantur. Item ejusdem de diversis ecclesiae observationibus.

A Pad f veros Dei cultores etiam ipsa bella paecata sunt, quae non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coequantur, & boni subvertantur.

¶ Sicutiam citat Ivo: quod tamen apud B. Augustinum non est inventum, quoniam epistola ad Innocentium eadem sero habet titulum. Simile habetur sup. ead. lib. 4. esse ergo, & de civitate Dei, lib. 19. c. 12.

C. VII. *g* Summa est laus militiae, reipub. utilitatibus obedientiam exhibere. Unde Gregorius universis militibus g Neapolitanis, lib. 12. epist. 24.

Summa b militiae laus, inter alia bona merita, haec est, obedientiam reipub. i utilitatibus exhibere. ficut etiam nunc devotionem vestram fecisse didicimus, quae epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunalis custodiam civitatis deputavimus praefisse, paruit, & congruam militariae devotionis curam admodum commendat. Unde scriptis vos praefentibus curavimus admo-nendos, ut praedicto viro magnifico Tribunalis, sicut & fecistis, omnem debitam pro serenissimorum dominorum utilitate, vel conservanda civitate, obedientiam exhibere i quatenus quicquid vobis haecenus bene gestum agnoscerit, per praefentis temporis vigilantiam ac sollicitudinem augmentetis.

¶ Ex omnibus colligitur, quod militare peccatum non est, & quod praeccepta patientia in preparatione cordis, non in ostentatione corporis servanda sunt.

QVÆSTIO II.

Quid autem queritur, quod sit iustum bellum, Isidorus Etymol. lib. 4. c. 1. inquit.

a Bello. & glossa ord. Luc. 3. Ivo p. 10. c. 135. Pann. l. 8. cap. 60. b agere i orig. c. prada. i orig. d. Matt. 22. c. Luc. 3. f. Ivo p. 10. c. 135. g. Episcopus. i orig. i pressum. h. Anst. l. 2. c. 9. i. sancti a reipub. exhibere. i orig.

C. I. *g* Quod sit iustum bellum.

Iustum a est bellum, quod ex edito i gentium, sitibus repetendis b, aut propulsandum hostium, & cap. 17. *¶* Iudex e dicitur, quasi jus dicens populo, quod iure discipet. Iure autem discipere, est iudicare. Non est autem iudex, si non est in eo iustitia. i *¶* Edicto] In ecclesiasticis ista sunt etiam transscripta, quae ex praedicto. Cias enim Ciceronem ex libro de republica, quod iustum esse bellum, nisi demeritatum, nisi ex ditione, & de repetitis rebus.

C. II. *g* Nihil ad iustitiam interest, sive apertis, sive ex insidiis aliqui pugnet.

¶ Item Augustinus in libro quinquagesimo 6. c. 20.

Dominus noster iubet e ad Iesum Nave, ut iudicat tui sibi retorsus insidias, id est, insidiantes hostes ad infidandum hostibus. Hinc admonemus non iniuste fieri ab his, qui iustum bellum gerunt, nihil homo iustus praecipue cogitare debeat, an hactenus iustum bellum iusticiam, cui bellare fas est, nisi iustum bellum iusticiam, cui bellare fas est, non enim omnibus fas est. Cum autem iustum bellum ceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis iusticiam, ad iustitiam interest. Iusta autem bella defuncti, quae ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, bello perenda est, vel vindicare negligunt, quod a iustitia probè factum est, vel reddere quod per injurias iniuste est. Sed etiam hoc genus belli sine distinctione est, quod Deus imperat, apud quem non est imitari, novit quid cuque fieri debeat: in quo bello datur ercitus, vel ipse populus non tam auctor belli, quam iustitiam iudicat.

¶ Cum ergo iustum bellum sit, quod ex edito geritur, ut iuria ulciscantur, queritur, quomodo a filio Israel iusta bellum bantur.

C. III. *g* Innocentius transmissus filio Israel rogatur, arg. ideo iusta bella gerantur.

¶ De his ita scribit Augustinus in quaestione Novemtorum, g. 44. ad c. 20.

Notandum e est sane, quemadmodum iustitiam rebantur [a b filiis Israel contra Amalitanos,] noxius enim transmissus denegabatur, qui iustitiam civitatis aequissimo parere debebat.

QVÆSTIO III.

Quid vero injuria sicutorum armis propulsanda est, iemptu & auctoritate probatur. Dumtaxat, cum ab Herode quaeritur ad iustitiam, quae eiusdem sibi quaesit armorum, cum a cuba insidias per eum converteri, sic manus ludaeorum, sed regem, & regem per septem annos. Sic etiam, cum a iudaeis iustitiam per eum conat se, & exivit de templo. Sic etiam, cum a iudaeis eum, velut k. commoverit ad cursum senes. Iudaeorum qua nuper a abriant praefertur, & cum filibus & iustitiam respicit. Sic etiam interrogatur a Pilato, an rex esse sperat. Sic etiam, cum a iudaeis eum, velut k. commoverit ad cursum senes. Iudaeorum qua nuper a abriant praefertur, & cum filibus & iustitiam respicit. Sic etiam, cum a iudaeis eum, velut k. commoverit ad cursum senes. Iudaeorum qua nuper a abriant praefertur, & cum filibus & iustitiam respicit.

¶ Regnum meum non est de hoc mundo. Si enim ego de mundo sum, ministri mei utique decernerent, ut ego non existerem, sed regnum mundi permanere, qui a iudaeis iustitiam per eum conat se, & exivit de templo. Sic etiam, cum a iudaeis eum, velut k. commoverit ad cursum senes. Iudaeorum qua nuper a abriant praefertur, & cum filibus & iustitiam respicit.

a Troop. 10. c. 176. Pann. l. 8. c. 4. b. al. regnum. l. 9. c. 4. d. Et idem sero habetur l. 1. de offi. p. 1. f. ab eis ab orig. g. Ivo p. 10. c. 135. Pann. l. 8. c. 20. h. ab orig. i. Matt. 22. k. Matt. 23. l. Panat. l. 2. n. Esa. 19. 36. Ezech. 23.